

Kolínske listy

Slovenský kresťanský občasník OKTÓBER 2006

14

Prvú encykliku Benedikta XVI. *Deus caritas est* (Boh je láska) nemožno komentovať ináč ako veľmi pozitívne. A samozrejme aj pápežov príhovor z 25. septembra t.r. — ku ktorému sa ešte vrátim — k dvadsiatim dvom moslimským zástupcom pozvaným do *Castel Gandolfo*, kde hovorí o potrebe “stavat’ mosty medzi kresťanstvom a islamom”. Tieto pápežove zmierlivé slová už hodnotia pozitívne nielen kresťania, ale aj mnohí moslimskí predstavitelia, politickí i náboženskí.

Komplikovanejšie je to, čo sa stalo medzi týmito dvomi udalosťami, vyvolané 12. septembra keď na regensburgskej univerzite Benedikt XVI. akoby zabudol, že už nie je ‘iba’ univerzitným profesorom, a predniesol, svojou formou, (nie obsahom), kontroverznú (súdiac podľa ohlasov) prednášku “Viera, rozum a univerzita”. Kontroverzie, lebo o nič viac nemohlo ísť, hociaká bola reakcia islamistami nahuckaných davov, sa točili okolo v prednáške

**Pápež Benedikt: Encyklika “Boh je láska”
exprof. Ratzinger na regensburgskej univerzite : ???
Pápež Benedikt: “Most priateľstva s islamom”**

citovaného výroku “Len mi ukáž čo nového priniesol Mohamed a nájdeš tam iba veci zlé a neľudské, ako jeho príkaz šíriť mečom vieru, ktorú kázal.” Autorom je istý byzantský cisár *Manuel II Paleologus* zo štrnásteho storočia! Aj relatívne seriózni imamovia a islamskí hodnostári požadovali, aby sa im pápež ospravedlnil. Keď potom sám až niekoľko razy povedal, že to je citát s obsahom ktorého sa nestotožňuje, tak sa od neho teraz (aj po stretnutí v Castel Gandolfo) chce, aby sa ospravedlnil za to, že citát vôbec použil.¹ Nuž ospravedňovať sa naozaj nemá za čo, ostáva ale záhadou, prečo musel použiť tento citát, ktorý podľa môjho (a nielen môjho) názoru je celkom zbytočný, nijako nepribližuje hlavnú tému prednášky, obzvlášť ak v nej malo ísť o nadviazanie dialógu s islamom.

¹ Každý si vie predstaviť aký by bol oheň na streche ak by napríklad dialóg so židmi zahájil citovaním vety z “Protokolu sionských mudrcov” aj keby sto razy zdôraznil, že to je citát a že sa s ním nezhoduje. Stále by ostávala otázka, prečo to musel citovať. Napríklad jeho pietnu poklonu obetiam nacizmu v máji tohoto roku v Osviečimi istý *Sever Plocker* z *Ynetnews* komentoval takto: “Nemecký pápež nespravil to najzákladnejšie čo mal: neklakol si pred pecami, nezdvihol zrak k modrej osvienčimskej oblohe a nepýtal odpustenie za vraždu šesť miliónov Židov v mene Nemcov alebo nemeckej katolíckej cirkvi.” Ide tu o to, že pápež nepripísal kolektívnu vinu nemeckému národu, alebo vari katolíckej cirkvi, za zločiny nacizmu. Kolektívnu vinu v tom istom zmysle ako sa v stredoveku aplikovala na židovský národ? Veru, v dnešnej Európe aj pápež si musí dávať dobrý pozor aby sa nedotkol nielen toho čo je sväté moslimom ale ani toho, čo je sväté židom. Iba kresťania, obzvlášť katolíci, tabu mať nesmia.

NEWSWEEK z 25.9.06 má v mnohom pravdu:

“Musíme hľadať cestu zmierenia a naučiť sa žiť rešpektujúc identitu toho druhého,” povedal (Benedikt) moslimskému poslucháčstvu v Kolíne minulého roku. Nič takého v Regensburgu. Povedal síce, že slová Manuela II boli “prekvapujúco surové” a postaral sa aby poslucháčstvo chápalo, že číta iba citát, ale pápež si mal uvedomiť, akú váhu budú ľudia prikladať jeho slovám. A keď hovoril o džiháde bez toho aby poukázal na temnú históriu násilností v mene kresťanského Boha ... Benedikt akoby odsudzoval islam bez toho aby priznal, že každé náboženstvo, vrátane jeho vlastného, môže byť manipulované a zvrátené.

William A. Graham, dekan bohosloveckej fakulty na harvardskej univerzite vraví “Vychádzajú z dejín, nemožno tvrdiť, že islam je iracionálny o nič viac ako to možno povedať o kresťanstve alebo judaizme. Vo všetkých troch možno nájsť ohromné diskusie o zjavení a rozume, a vo všetkých troch možno nájsť ľudí, ktorí sú iracionálni. Islam ma dnes krvavé hranice, ale kresťanstvo bolo určite tiež krvavé, a takisto judaizmus, vo svojich extrémnych formách.” ...

Dva roky predtým, ako sa stal pápežom Benedikt píše v svojej knihe o pravde a tolerancii “náboženstvo požaduje aby sa rozlišovalo, rozlišovalo medzi rôznymi formami náboženstva a v rámci jedného náboženstva aby sa našla cesta k jeho vyššiemu zmyslu.” Bohužiaľ vo svojej regensburgskej prednáške, toto rozlišovanie neaplikoval na islam. Mohol sa riadiť slovami inej mocnej kresťanskej autority: “To, že islam a kresťanstvo uctieajú jedného Boha, Stvoriteľa neba a zeme, dáva im dostatok priestoru pre dohodu a spoluprácu,” povedal tri mesiace po 11. septembri. “K zrážke dochádza iba ak islam alebo kresťanstvo sú znetvorené, alebo manipulované pre politické či ideologické ciele.” Kto bola táto autorita? Ján Pavol II.

(<http://www.msnbc.msn.com/id/14866559/site/newsweek/page/3/>)

To že, Vatikán hneď vydal vyhlásenie a potom sám pápež viac razy sa k veci vyjadril, svedčí aj o dobrej vôli Vatikánu, ale aj o tom, že aj pápež bral vec vážne a pravdepodobne naozaj si dopredu neuvedomil, akú reakciu môžu vyvolať zle domyslené slová. Pápež sa samozrejme neospravedlňoval iba vyjadril ľútosť nad tým, ako jeho slová zle interpretovali a že sa dotkli moslimských citlivostí. Možno mohol vyjsť požiadavkám na ospravedlnenie viac v ústrety tým, že by vyjadril ľútosť *nie nad dopadom jeho slov, ale nad tým, že použil nesprávne slová na vyjadrenie toho, čo chcel povedať*. Lebo čo sa týka islamu a jeho stredovekého vzťahu s kresťanstvom nešlo iba o ten nešťastný citát: pozri okienko na prvej strane, (alebo aj moslimské reakcie napríklad na <http://www.freitag.de/2006/38/06380301.php> či http://www.al-sakina.de/inhalt/artikel/vernunft_glaube/vernunft_glaube.html).

Myslím autorom jednej z najrozumnejších, a v istom zmysle aj najprijateľnejších moslimských kritik je *Mohamed Laabdallaoui*² (<http://www.islam.de/6821.php>). Bohužiaľ je to príliš dlhé na to, aby som to tu mohol reprodukovať, je to však hlas mladého moslima a znalca islamu, vychovaného a vyštudovaného v Nemecku. Nič podobného sa mi v angličtine nepodarilo nájsť (po arabsky, pravda, čítať neviem). Ide tu o špecificky nemeckú iniciatívu, konštruktívny príspevok k dialógu z moslimskej strany. Jeho kritika nie je tak útočná a sarkastická ako mnohé iné, aj keď obsahuje výtky — adresované ani nie tak Benediktovi ako skôr jeho regensburskej prednáške — ktoré aj kritický katolík musí vnímať ako bolestivo pravdivé. Celkove myslím vyjadruje skôr sklamanie z nešťastne zahájeného dialógu a vychádza z toho, čo myslím aj kresťan môže vidieť ako spoločnú platformu kresťansko-islamskú. Píše napríklad:

Benediktovi XVI. išlo v Regensburgu v prvej línii o vzťah viery a rozumu ... kresťanskej teológie a gréckej filozofie a o tri dehelenizácie kresťanstva. Žiada opätovné priznanie sa k hlboko zakoreneným spoločným prvkom kresťanstva a helenskej kultúry, vidí dokonca podstatnú príbuznosť týchto prvkov a ich nenáhodného stretnutia, ktoré urobilo z orientálneho prakresťan-

stva európske náboženstvo a z Európy kresťanskú Európu. ... Ak by pápež ostal iba pri tomto, pamätali by sme si jeho návštevu v Nemecku ako pokus zmieriť modernú Európu so sebou samou. ... Škoda, lebo takých hlasov je málo v mediálnom svete zameranom iba na politické, ekonomické a zmyselné témy. Aj my ako moslimi sa môžeme iba tešiť, keď sa pripomína Boh. Môžeme sa obzvlášť tešiť, keď práve pápež sa podujíma na zmierenie modernej vedy s Bohom. ... Prečo ale potom hovoril pápež vôbec o islame? ... Mohol predsa nájsť veľa trefných citátov z európskych dejín a z dejín Svätej stolice, ktoré by boli naozaj relevantné, veď hlavná časť prednášky sa pohybuje iba v európskom kontexte, kde vzťah viery a rozumu je tak obtiažny ako v žiadnej inej kultúrnej oblasti. Pápež sa však stiahol z konfrontácií s vlastnými a premietol tento prevážne kresťansko-európsky problém na islam, aby sa ním potom z diaľky suverénne zaoberal.“

Dlhú analýzu prednášky spojenú so zaujímavou moslimskou apologetikou uzaviera poznámkou: “Ale možno nám Benedikt XVI. predsa ešte ponúkne inú ‘jasnú’ príležitosť. Tešil by som sa a rád by som na celú vec potom zabudol.” Myslím, že aj väčšina kresťanov.

Najsmutnejšie na celej veci je vari ani tak tie nedorozumenia, ktoré vznikli z moslimskej strany³ — a ktoré po pondelňajšom stretnutí v Castel Gandolfo boli v mnohom vyhladené (aj keď nahuckané davy nemožno len tak ľahko ‘odhuckať’) — ale to, že západní sekularisti sa cítia potvrdení

(a) *ideologicky* v tom, že všetky náboženstvá sú rovnako netolerantné, a je treba ich, ‘osvietených’, aby nad nimi stáli a robili rozhodcu;

(b) *politicky* v tom, že naraz predstavujú pápeža ako Bushovho apologetika — aj tí čo sú na Bushovej strane, aj tí čo nie sú;

(c) *morálne* v tom že hádžu pápeža a jeho rétorické *faux pas* do toho istého vreca, ako úmyselné provokácie — či už s Mohamedovými karikatúrami, alebo so zosmiešňovaním koránu — predsta-

² 35-ročný Nemecký marokánskeho pôvodu, komerčný inžinier, 10 rokov docent pre teologické otázky pri *Zentralrat der Muslimen in Deutschland* (Centrálne rade moslimov v Nemecku) a v moslimskej komunite v Nemecku uznávaný znalec islamu.

³ Napríklad *Mohsen Massarat* na jednej z vyššie citovaných internetových stránok píše: “Od izraelskej výpravy proti Libanonu a Hizbolláh Bush stále častejšie hovorí o boji demokracie proti islamským fašistom: Keď teraz pápež vykúzlil z taláru mieromilovného a rozumného kresťanského Boha a konfrontuje ho s krvilačným islamským Bohom, tak pre moslimov, ktorí sa cítia pokorení, to vyzerá tak, ako by išlo o koncentrovanú akciu Západu.”

vované ako prejavy slobody vyjadrovania, ako doslova "právo urážať", ktoré vraj patrí k základným hodnotám Západu.

Aféra okolo nešťastnej regensburskej prednášky mala aj svoju pozitívnu stránku a ostáva nám iba dúfať, že s odstupom času ona preváži. Viedla k tomu, že mnohý, kto by sa ináč spokojil iba so suchým komentárom, si tú prednášku celú prečítal a nad vzt'ahom viery a rozumu sa zamyslel. Ale vari dôležitejšia je nádejná atmosféra, ktorá vyplynula zo stretnutia 25. septembra v Castel Gandolfo aj keď ju najviac bolo vidieť u moslimských predstaviteľov žijúcich v európskych zemiach a menej u tých žijúcich v moslimských. Benedikt predniesol "veľmi jasnú a veľmi inteligentnú reč" povedal *Mohamed Nour Dachan*, Talian sýrskeho pôvodu, ktorý je na čele *Unione delle Comunità ed organizzazioni Islamiche in Italia*, jednej z radikálnejších talianskych moslimských skupín. "Stručne povedané, dialóg pokračuje,

lebo je prioritou pre moslimov ako aj kresťanov". S tým možno iba súhlasiť.

Na záver ešte toto: Benedikt XVI. nie je nemeckým pápežom (aj keď ho mnohí, najmä nežičlivci, tak nazývajú), ale nie je ani európskym pápežom (aj keby ho moslimi možno najradšej ako takého videli) ale je hlavou katolíkov (a v istom zmysle reprezentuje aj mnohých kresťanských nekatolíkov) na celom svete. Toto Európania nesmú zabúdať. Keď Ján Pavol II. bol zvolený za pápeža, odpovedal na jasavé prevolávanie prítomných Poliakov takto: "Nechajme stranou slová. Nech ostane iba veľké ticho pred Bohom, ticho, ktoré sa stáva modlitbou." Myslím, že toto rozpoloženie mysle aj najlepšie pasuje k novému začiatku kresťansko-islamského dialógu. Dnes vieme, že sa Poliaci dobre modlili za 'svojho' pápeža. Možno aj Benedikt potrebuje teraz viac ako inokedy modlitby 'svojich' Európanov.

Vonkajšie a vnútorné témy: *ad extra* versus *ad intra*

John Allen vo svojom 'Slove z Ríma' (<http://www.nationalcatholicreporter.org/word/word071406.htm>) referuje o južnej medzinárodnej konferencii asi 400 katolíckych teologických etikov v talianskej Padue. Vrávi, že sa konferencia niesla v znamení nástupu teológov z južnej pologule, teda nie tradične západných, s témami, ktoré viac odrážajú potreby každodenného života v týchto krajinách. Vrávi doslova:

Jedno možno povedať bezpečne. Vo večnom katolíckom napätí medzi teologickým zameraním sa na *ad intra*, čím sa má na mysli vnútorný život Cirkve, a na *ad extra*, čo vyjadruje angažovanosť s vonkajším svetom, ručička v Padue sa jasne vylonila na stranu *ad extra*. ... Aby bolo jasno, v tomto južnom dôraze ... nešlo o voľbu medzi 'ortopraxou' a 'ortodoxiou', akoby doktrína už nebola dôležitá, alebo ako by články viery mali byť posudzované podľa toho, do akej miery môžu privodiť sociálne zmeny, ako to tvrdili niektorí prívrženci latinskoamerickéj teológie oslobodenia. Naopak, niektorí africkí a východoeurópski teológovia vyjadrovali názory, ktoré posudzované podľa 'severných' teologických debát, by mohli byť označované za 'konzervatívne', obzvlášť keď ide o etiku vo veciach sexuálnych. ... Keďže dve tretiny z 1,1 miliardy katolíkov žijú dnes na globálnom juhu, stretnutie v Padue fascinujúco naznačuje, ako môže vyzerat' nastupujúcie 'obdobie Juhu' (*southern moment*) v katolicizme — väčší dôraz na

to, ako zmeniť svet a tomu odpovedajúci menší dôraz na to ako meniť Cirkev.

Myslím, že toto explicitné rozlišovanie katolíckych tém — morálnych, ale aj všeobecne svetozorových — na tie, ktoré sú viac *ad extra* a na tie, ktoré sú prevážne *ad intra* je dnes veľmi aktuálne a užitočné. *Ad extra* témy sú viac spojené s praktickým životom spoločnosti, a vystupujú do popredia nielen v zemiach tretieho sveta, kde ide predovšetkým o elementárne otázky prežitia — *John Allen* hovorí o *africkej perspektíve* v teológii — ale aj vo vyspelejších krajinách západu, kde tradičná Cirkev predstavuje iba jednu zložku medzi mnohými inkresťanskými a nekresťanskými vierovyznaniami, početne stále menej významú. Na druhej strane témy *ad intra* sú pre nekatolíka de facto irrelevantné, alebo sa mu zdajú príliš abstraktné a ich agenda nezrozumiteľná. Sú spojené s katolíckou doktrínou a historickou identitou a s vnútorným kódexom, hlavne morálnym, katolíckej cirkvi. Pravda, podobné rozlišovanie medzi *ad extra* a *ad intra* platí aj vtedy, keď *ad intra* sa vzt'ahuje nie na vnútrokatolícke, ale všeobecnejšie na vnútrokresťanské témy a problémy.

Je samozrejmé, že teológovia z 'globálneho juhu' (napríklad africkí) kladú väčší dôraz na problematiku *ad extra*, teda spojenú s ťažkým každodenným životom v ich krajinách. Pre nich je dôležitejšie, a-

ko môže Cirkev konkrétnou angažovanosťou — nielen charitatívnou, ale aj využívajúc svoje sociologické a psychologické kvalifikácie a skúsenosti — inšpirovať a *pomôcť celej spoločnosti, než vnútrokatoľické problémy* napríklad sexuálnej morálky kde hľadanie vhodného kompromisu medzi doktrínou, tradíciou a novými poznatkami vedy je často brzdené vonkajším tlakom zhýčkaného Západu, ktorý sa už nielen materiálne ale ani morálne nevie zmestiť do svojej kože. Problémy zosekularizovaného Západu ak sa aj u nich vyskytujú, sú na celkom inej úrovni (napríklad problémy s mnohoženstvom a nie homosexuálnymi manželstvami), alebo pre nich predstavujú teóriu odtrhnutú od ich praxe.

Zostaňme však teraz už iba na pôde 'vypelého' Západu. Tu je ešte dôležitejšie rozlišovať: Keď Cirkev hovorí *ad extra*, vystríha pred *praktickými* dôsledkami politicko-morálnych rozhodnutí ako ich ona vidí bez ohľadu na to nakoľko sa líšia od katolíckych noriem, aj keď je nimi samozrejme inšpirovaná. Na druhej strane, keď hovorí *ad intra* hovorí *autoritatívne* o platnosti či zmeniteľnosti katolíckych noriem či tradícií. Napríklad, pri cirkevných postojoch k denným morálnym problémom moderného, či skôr postmoderného Západu — mimomanželský sex, manželstvá homosexuálov, spočenskú funkciu ženy, kontracepcia a interrupcia, atď — treba mať na pamäti tento rozdiel a explicitne rozlišovať, kedy sa Cirkev vyjadruje k vnútorným, poväčšine disciplinárnym aj keď teologicky zdôvodňovaným, postojom a rozhodnutiam — teda hovorí *ad intra* — a kedy sa vyjadruje ako dôležitý činiteľ spoločnosti, už asi nie ako Učiteľka ale aspoň ako jedna z učiteľiek, o tom, čo považuje za dobré pre spoločnosť a pred čím chce vystríhať; vtedy hovorí *ad extra*. Ak v druhom prípade sa aj zdá, že používa nátlakové metódy, to je politická práca v demokratickej, ale bohužiaľ aj 'multimorálnej', spoločnosti, na ktorú má tiež právo, tak ako každá iná inštitúcia zastupujúca určitú časť spoločnosti. Toto však nemá zatieniť zásadné rozlišovanie jej dvoch funkcií *ad intra* a *ad extra*. Napríklad hovorí *ad intra* ak odmieta udeliť sviatosť kňazstva ženám a sviatosť manželstva homosexuálnym párom; *ad extra* samozrejme nemá námietok proti spoločenskej rovnoprávnosti žien a

pred dôsledkami devalvácie civilných manželstiev môže iba vystríhať. Pravda, jestvuje mnoho prípadov, kde toto rozlišovanie v praxi je veľmi obtiažne (porovnaj slovenské kontroverzie okolo "zmluvy o výhrade svedomia").

V prenesenom slova zmysle, aj pri bežných argumentáciach na náboženské témy je dôležité si uvedomiť, či hovorím *ad extra* a či *ad intra*. Neschopnosť rozlišovať medzi témami a argumentami, ktoré môžu osloviť radového, 'externého' poslucháča a témami, prijateľnými či zrozumiteľnými iba pre katolíka, prípadne aj iného kresťana, možno často pozorovať u televíznych debát. Napríklad 10. septembra vysiela nemecká stanica ARD debatu s ironizujúcim názvom *Welcher religion ist. Gott* (Akého náboženstva je Boh; moderátorka *Sabine Christiansen* išlo zrejme o to povzniesť sa nad všetky náboženstvá). Boli tam príslušníci rôznych vierovyznaní, vrátane agresívnej ateistky, a aj žid sa skôr choval ako agnostik. Evanjelici napodiv zastúpení neboli, bol tam iba jeden evangelikál na americký spôsob. Katolícky kňaz sa mi zdal slabý práve tým, že si nedostatočne uvedomoval, že v takejto debate má hovoriť *ad extra*, nie *ad intra*: ateistke na jej výpady reagoval argumentami, ktoré sú pre nekresťana irrelevantné ak nie nezrozumiteľné (keďže ateistka mala kresťanskú výchovu, u nej skôr ako o nezrozumiteľnosť išlo o mentálne bariéry).⁴

Dôležitým príkladom explicitného rozlišovania týchto dvoch adresátov je sám Benedikt XVI. Keď bol prefektom *Kongregácie pre náuku viery*, jeho autorita aj 'právomoc' sa vzťahovali iba na katolícku agendu *ad intra* a pokiaľ povedal niečo *ad extra*, nebolo to zďaleka tak autoritatívne a ani to nebolo tak prijímané ako keď prehovorí na tému *ad extra* pápež. Domnievam sa, že jedným z dôvodov nešťastných formulácií v jeho regensburskej prednáške z 12. septembra bolo aj to, že si v akademickom zápale tento rozdiel nedostatočne uvedomil: pápežove slová *ad intra* absolútne zavazujú ale slová *ad extra* aj rovnako absolútne reprezentujú Katolícku cirkev. Nielen v očiach univerzitných profesorov alebo apriorných žičlivcov, ale aj v očiach menej vzdelaných, ergo sfanatizovateľných, a apriorných nežičlivcov. Toto sa mu predtým nestalo, skôr naopak, a iste už ani nestane.

⁴ Druhá vec, ktorá mi u pátra chýbala bola podpora, už v nemeckej televízii známeho imama *Hassana Dabbagha* z Lipska, keď prezentoval, pre zosekularizované západné ucho dost' naivne a kostrbato, svoju vieru v osobného Boha, takže sa iní iba uškŕňali. Napadlo ma ako v inej televíznej debate, v ktorej bol poľský exprezident *Lech Walesa* ako aj bývalý nemecký minister zahraničia *Hans-Dietrich Genscher*, sa Genscher z politickej solidarity ujal Walesu, keď sa tento zaplietol do ekonomických tém, ktorým zrejme nie dobre rozumel, alebo sa nevedel dobre vyjadriť.

Tak či tak, Benedikt XVI. zatiaľ na témy *ad intra*, aspoň čo sa týka morálnych noriem, ešte veľa nepovedal — žiadne nepopulárne morálne zákazy nezrušil (ale ani explicitne nezdôrazňoval). Jeho doteraz jediná encyklika hovorí veľmi jasne o pozitívnom poslanstve kresťanstva: *Deus caritas est* (Boh je láska) samozrejme nehovorí nič ateistovi, ale veľmi veľa kresťanovi, židovi aj moslimovi a malo by najmä tým, ktorí sa ešte aj dnes angažujú v náboženských vojnách, v dobýjaní či bránení Svätej zeme. Má samozrejme svoj apel *ad intra*, ale je predovšetkým majstrovským hlasom *ad extra*, poslanstvo, na rozdiel od regensburgskej univerzitnej prednášky, nekontroverzné nielen svojím obsahom — to ostatne platí i o regensburgskej prednáške — ale aj svojou formou, ktorá oslovuje všetkých kresťanov a mala by aj iných, ktorí veria v jedného Boha, či už ho nazývajú Allahom alebo Jahvem.

Iným príkladom, kde pápež jasne rozlišuje medzi tým, keď hovorí *ad extra* a *ad intra*, je jeho argumentácia proti epistemologickému a morálnemu relativizmu. Keď hovorí *ad extra*, zdôrazňuje ako je veľmi dôležité prijať, že existuje Pravda. Pritom ešte nevraví nič o tom, čo je tou Pravdou, iba vystríha pred zmätkom aký nastane keď a priori odmietneme jestvovanie pravdy — ontologickej, ale aj morálnej — nezávislej od nášho subjektu, od kultúrnych a historických daností odrazených v rôznych náboženstvách a svetonázoroch. Vtedy

hovorí *ad extra*. Samozrejme, každý vie, v čom on vidí Pravdu, to nemusí prízvukovať, ak však na tú tému niečo povie, tak to už hovorí *ad intra*, pre kresťanov prípadne iba pre katolíkov, respektíve tých, ktorí symaptizujú s katolíckou/kresťanskou verziou či modelom Pravdy. Toto rozlišovanie si mnohí, ktorí pápeža počúvajú pletú. Buď naivne a dobromyseľne (“keď ja viem čo je Pravda, načo mi treba ešte zdôrazňovať, že existuje”), ale aj zlomyseľne, keď vyhlasujú, že pápež vystríha pred relativizmom iba preto, že iným chce nanucovať svoju pravdu. Vari to možno aj takto, aj keď hrubo zjednodušene, podat': Je jedna Pravda, ale je priamo nepostihnuteľná preto k nej vedie veľa ciest, veľa interpretácií — to treba presadzovať *ad extra*. My veríme, že naša, kresťanská či katolícka, je tá najsprávnejšia (aby som zoslabil tradičnejšie “jedine správna”) — to je už stránka *ad intra*, ktorá je samozrejme nezrozumiteľná pre toho, kto neprijal argumentáciu *ad extra* o existencii vôbec nejakej *a priori* danej, Pravdy. Je zrozumiteľná iba pre toho, kto tiež uznáva existenciu zjavenej či rozumom poznateľnej pravdy aj keď ju vidí ináč ako my. Iba s takým sa oplatí vstupovať do dialógu — vyjasniť si čo máme spoločné a čo nie — lebo s relativizmom, ktorý v rôznorodosti náboženstiev vidí iba, orientálne povedané, množstvo ukazovákov, ale nevidí, že všetky ukazujú na ten istý ‘mesiac’, nemá zmysel debatovať. Ale to už je iná téma.

Ešte na okraj slovenských volieb

V poslednom čísle *Kolínskych listov* som sa dotkol volieb na Slovensku a dovolil som si kritizovať nie tak ich výsledky ako fakt, že sa ho nezúčastnilo 45,3% oprávnených voličov. Vysvetľoval som si to ako ľahostajnosť voličov, nezujem o politické dianie v krajine v ktorej žijú. Takto si normálne vysvetľujeme neúčast' vo voľbách v tradične západných demokraciách a veľa sa o tom nehovorí pokiaľ neide o veľké percentá. Pri nedávnych krajin-ských voľbách v *Meklenburg-Vorpommern* v východnom Nemecku sa neúčast' už priblížila slovenskej a tak sa už nehovorilo o ľahostajnosti, ale vyjadrovali sa obavy o demokraciu, lebo priveľké percento neúčasti už nehovorí iba o *ľahostajnosti*, ale o *sklamani* voličov z demokracie a o nebezpečí, že takto sú vo voľbách úspešní v neprimeranej miere disciplinovaní voliči extremistických strán.

Bolo mi však naznačené, že situáciu na Slovensku treba interpretovať ešte ináč: podľa jedného odhadu vraj najmenej 35% voličov neišlo *uv domele* vo-

lit', lebo “nedôverovali žiadnej politickej strane, ktorá mala reálnu šancu vo voľbách uspieť” a svoju neúčast' považujú za zodpovedný politický či dokonca morálny postoj. Domnievam sa ale, že toto vystupňovanie *ľahostajný* —> *sklamany* —> *uv domeľy* nevolič nielenže nesvedčí o politickej zrelosti národa, ale je aj nebezpečné. Ešte vari takto: Niektorí cestujúci električkou si nekúpia lístok lebo zabudli, iní aj úmyselne, ale dopravná sieť sa tým ešte nezrúti: pre dopravný podnik finančne nebezpečné by sa to stalo iba vtedy, keby bolo veľa *uv domeľých neplatičov*, ktorí by o správnosti svojho jednania presvedčovali iných.

Uvedomeľý nevolič svoje jednanie môže ospravedlniť iba ak by mal pochyby o demokratickom priebehu volieb. Pri všetkej kritike politickej situácie na Slovensku nepočul som však ešte o obvinení, že by voľby boli nedemokratické, že by výsledky boli dodatočne zmanipulované, ako sa to niekedy stáva v quasi-diktátorských krajinách. Neúčast' vo voľ-

bách teda jednoznačne znamená — navonok, bez ohľadu na motiváciu — že nevolič necháva na iných aby rozhodli, aká bude politická tvár zeme v ktorej bude žiť, ktorá z existujúcich strán bude mať aké silné slovo pri zostavovaní novej vlády. Volič si musí vybrať medzi *reálne existujúcimi alternatívami*, často bohužiaľ podľa kritéria najmenšieho zla, a nie podľa toho, či niektorá strana odpovedá jeho vysnívaným ideálom o morálne bezúhonných, na žiadnych vonkajších tlakoch nezávislých, politikoch. Aj v prezidentských voľbách, ak žiaden kandidát nedostane nadpolovičnú väčšinu, treba voľby opakovať tak, že kandidujú už iba dvaja finalisti. Ak by každý bol ochotný dať hlas iba svojmu ideálu, nemalo by opakovanie volieb zmysel lebo všetci tí, ktorí volili kandidáta, ktorý sa nedostal do finále, by sa teraz stali uvedomelými nevoličmi.

V istom zmysle je preto uvedomelý nevolič niečo ako politický samovrah. Lebo aj keď môžeme chápať pohnútky niektorých atentátnikov — pričom ich samozrejme neschvaľujeme — z našej kultúrnej perspektívy nevieme pochopiť atentátnikov samovražedných. Podobne možno chápať niekoho, kto odsudzuje všetko čo sa v danej krajine deje, všetky politické alternatívy a snaženia, aj keď nemusíme s jeho odsudzovaním súhlasiť. Ťažké je však pochopiť toho, kto sa podobne negativisticky stavia k všetkým možným alternatívam politického vývoja v zemi, v ktorej sám žije a podľa všetkého chce aj naďalej žiť.

Do akej miery je toto naozaj dôsledkom temer polstoročnej politickej izolácie a manipulácie — v prípade Slovenska dokonca metódou *good cop – bad cop* (kde úlohu *good cop*, teda dobrého policajta, hrala Praha a úlohu *bad cop*, teda zlého, hrala Moskva) — musím priznať, nemožno jednoznačne zistiť. Je to iba dojem pozorovateľa zvonku, je ale jasné, že ho ani nemôže vierohodne posúdiť ten, kto sám bol obeťou tejto izolácie resp. ešte trpí jej dôsledkami. Iste k tomu pristupoval aj naivný idealizmus, s ktorým sa roku 1989 na Slovensku, ale aj inde za železnou oponou, dívali na pád komunizmu ako na začiatok raja a nie ako na príležitosť konečne začať pracovať a tvoriť nielen slobodne, ale aj rozvážne a zodpovedne, s vedomím nových nebezpečenstiev. Áno, pád komunizmu znamenal novú

slobodu nielen pre bývalé obeť systému, pre ľudí spravodlivých, vrátane naivných medzi nimi, ale vytvoril nebývalé možnosti aj pre *bezobľadých politických a ekonomických oportunistov* po jednej i druhej strane práve padlej železnej opony. My, ktorí sme v 'slobodnom svete' žili po desaťročia — ešte od čias keď sa nemusel písať v uvodzovkách — sme sa z tejto nepripravenosti a dôverčivosti Slovenska hrozili, ale iba čiastočne tušili kam to môže viesť. Áno, k politickej naivite ľudí na Slovensku pristupovala aj naivita mnohých emigrantov: každý sa díval naivne na politickú situáciu po tej strane železnej opony, v ktorej nežil.

Avšak v roku 1989 neišlo o to, aby sa emigranti naučili žiť v politickom svete v ktorom dovtedy žilo Slovensko, ale naopak, aby sa Slováci naučili žiť v západnom svete, v ktorom dovtedy žili emigranti. A samozrejme aj to je pravda, že tu neišlo iba o Slovensko a iné východoeurópske národy, ktoré sa mali učiť ako žiť, kultúrne, politicky i ekonomicky, v západnom svete, ale aj tento západný svet sa vlivom globalizácie a iných zmenených situácií, ktoré s pádom železnej opony iba veľmi okrajovo súvisia, sám menil. A stále mení a bude meniť a ako to dnes vyzerá, pravdepodobne v dohľadnej dobe nie k lepšiemu.

Aby som sa ale vrátil k téme, už naozaj nemá zmysel škriepiť sa, kto dnešnú situáciu na Slovensku lepšie vedel predvídať pred 17 rokmi. Dnes pri každých voľbách (samozrejme, pokiaľ sú férové, teda demokratické), musí volič vychádzať zo *statu quo*, nie z ilúzií, a svojou účasťou vo voľbách dať najavo o ktorej z *existujúcich alternatív*, teda politických strán, si najviac myslí, že situáciu môže ak nie napraviť, aspoň vylepšiť. Toto by som si dovolil tvrdiť je morálnou povinnosťou každého jednotlivca, oprávneného voliča, s výnimkou tých, ktorí sa na to necítia: tí by si ale mali potom uvedomiť, že vedome nechali rozhodnutie na iných a nemajú preto právo kritizovať situáciu aká vznikla.

Mám ten dojem, že práve prijatie tejto zásady, a nie preferencie pre tú či onú politickú stranu, ešte dodnes delí bývalých slovenských emigrantov od mnohých — ak to je tak ako mi bolo povedané, tak ide o 35% — uvedomelých nevoličov na Slovensku.

Kolínske listy vám budú zasielané vo forme PDF na vašu e-mail adresu, ak sa prihlásite na gvirsik@t-online.de. [Tlačené verzie sú k dispozícii iba výnimočne (starším?) záujemcom, ktorí nemajú prístup k internetu.] Môžete si ich tiež stiahnuť z <http://www.gvirsik.de/> kde sú aj iné moje články a úvahy v angličtine a slovenčine.

George Virsik